

ВІДГУК
офіційного опонента, кандидата педагогічних наук, доцента
Музики Ольги Яношівни
на дисертацію Лі Хан
«Формування творчої педагогічної позиції
майбутніх учителів образотворчого мистецтва»,
поданої до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами

На сучасному етапі творення незалежної, правової, демократичної держави та інтеграції України до загальноєвропейського співтовариства дедалі більшої гостроти набуває проблема загальнолюдських і духовно-моральних цінностей, гармонійного, всебічного естетико-культурного розвитку особистості. Такі незворотні трансформації вимагають кардинальних змін у системі професійно-педагогічної освіти, спрямованих на формування педагогів нової генерації – творчих, цілеспрямованих, висококультурних, здатних самостійно та обґрунтовано визначати цілі педагогічної діяльності, брати на себе відповідальність за прийняття рішень, креативно підходити до розв'язання поставлених завдань, що загалом визначається сформованістю їх активної педагогічної позиції як повноцінного суб'єкта професійної діяльності.

У зв'язку з цим одним із основних завдань педагогічної науки в Україні є вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців мистецьких спеціальностей, зокрема, вчителя образотворчого мистецтва, що відображено у законодавчих та нормативно-правових документах, зокрема: законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Національній стратегії розвитку освіти України на період до 2021 року (2012), Концепції «Нова українська школа» (2016), Концепції розвитку педагогічної освіти (2018), Національній доктрині розвитку освіти (2002), Концепції гуманітарного розвитку України на період до 2020 року (2012), Концепції загальної мистецької освіти (2003), Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах (2004), Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа) (2001) та ін.

Стратегічними завданнями у них визначено гармонійний розвиток особистості, її інтелектуальних можливостей, самореалізації в усіх сферах життєдіяльності. Це безпосередньо стосується і мистецько-педагогічних кадрів, від професійної позиції яких залежить успішність особистісного,

творчо-естетичного розвитку учнівської молоді, сформованість її свідомості та ціннісних орієнтирів.

Актуальність дослідження підсилюється низкою виявлених дисертанткою суперечностей між:

- реально існуючими достатньо високими суспільними вимогами до творчої педагогічної позиції майбутніх учителів образотворчого мистецтва та недостатнім рівнем її сформованості в студентів ЗВО педагогічного профілю;

- зростаючою потребою майбутніх учителів образотворчого мистецтва у формуванні творчої педагогічної позиції та малоефективною педагогічною організацією цього процесу в закладах вищої освіти;

- необхідністю визначення науково обґрунтованих теоретико-методичних основ формування творчої педагогічної позиції майбутнього вчителя образотворчого мистецтва в процесі його професійно-педагогічної підготовки під час навчання у ЗВО та їх недостатньою розробленістю в теорії та методиці художньо-педагогічної освіти.

Дослідження виконувалося відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри педагогічної творчості Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Тему дисертації затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 7 від 23 лютого 2017 року).

Аналіз результатів, що винесені на захист. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна

Заслугує на схвалення сформульована стратегія дисертації, де чітко і коректно визначені об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження, ретельно деталізовано застосування комплексу методів експериментально-пошукової роботи. Компоненти наукового апарату чітко корелюють між собою.

На наш погляд, основні положення дисертації та отримані результати дослідно-експериментальної роботи дозволяють констатувати, що мету дослідження досягнуто через успішну реалізацію окреслених дисертанткою завдань, а саме: *проаналізовано* проблему формування творчої педагогічної позиції майбутнього вчителя образотворчого мистецтва в теорії і практиці художньо-педагогічної освіти та з'ясовано її значення для розв'язання актуальних завдань удосконалення професійно-педагогічної підготовки вчителів мистецької сфери; *виявлено* сутність, зміст і структуру творчої педагогічної позиції майбутніх учителів образотворчого мистецтва; *визначено* критерії, показники та схарактеризовано рівні сформованості творчої педагогічної позиції в студентів-художників; *розроблено*, теоретично обґрунтовано методичні основи формування творчої педагогічної позиції

майбутніх учителів образотворчого мистецтва, експериментально перевірено їх ефективність.

Не викликає заперечень наукова новизна дослідження, у якій авторкою *вперше*: здійснено цілісний науковий аналіз проблеми творчої педагогічної позиції майбутніх учителів образотворчого мистецтва; *розроблено* методичні основи формування творчої педагогічної позиції майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі професійної підготовки та експериментально перевірено їх ефективність; *запропоновано* й обґрунтовано компонентний склад творчої педагогічної позиції майбутніх учителів образотворчого мистецтва; *розроблено* систему критеріїв, показників та рівнів сформованості досліджуваного феномену в студентів ЗВО; *уточнено* сутність поняття «творча педагогічна позиція майбутнього вчителя образотворчого мистецтва»; *удосконалено* педагогічне забезпечення формування творчої педагогічної позиції майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі професійної підготовки; методи, форми і прийоми формування творчої педагогічної позиції майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі професійної підготовки; *подальшого розвитку* набули положення щодо шляхів вдосконалення професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва у ЗВО, а також засоби комплексної діагностики сформованості досліджуваної інтегральної характеристики майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Теоретично обґрунтовано компонентний склад творчої педагогічної позиції майбутніх учителів образотворчого мистецтва, у якій виокремлено *ціннісно-мотиваційний, змістовно-когнітивний, творчо-операційний, особистісно-рефлексивний компоненти*.

Дисертанткою розроблено систему критеріїв сформованості творчої педагогічної позиції майбутніх учителів образотворчого мистецтва відповідно до визначених у дослідженні сутності, змісту і структури феномену (*ціннісно-мотиваційний, інформаційно-мисленнєвий, практико-суб'єктний, індивідуально-оцінний*), а також комплекс їх показників та рівнів (*креативний – високий, оптимальний – достатній, адаптивний – середній, репродуктивний – недостатній*).

Розроблено та обґрунтовано *методичні основи* формування творчої педагогічної позиції майбутніх учителів образотворчого мистецтва, котрі представлено як систему науково-педагогічного забезпечення означеного процесу, побудовану на обраних науково-педагогічних підходах (*особистісно-діяльнісному, компетентнісному, аксіологічному, креативному*), визначених педагогічних принципах (*рефлексивності; гуманізації; систематичності та послідовності; свідомості, активності,*

самодіяльності; індивідуалізації) і виокремлених педагогічних умовах (вироблення ціннісно-сислового ставлення до творчої педагогічної позиції як чинника здійснення ефективної професійної діяльності; створення творчого освітнього середовища; стимулювання творчої активності та ініціативності шляхом залучення до різних видів навчально-творчої діяльності; активізація рефлексії та саморефлексії власної творчої педагогічної позиції). Спроектвану систему було зреалізовано як практико-зорієнтовану організаційно-методичну модель, що складається з *цільового, методологічного, змістово-процесуального та оцінно-результативного блоків-компонентів.*

Відтак, науковий апарат роботи дає достатньо чіткі уявлення про обраний ракурс дослідження, його методологічні, теоретичні, методичні здобутки. Означені дослідницькі позиції логічно і послідовно представлені у трьох розділах дисертації, висновках до кожного розділу, загальних висновках та додатках.

Практичне значення дослідження полягає у розробленні, впровадженні та апробації методичних основ формування у майбутніх учителів образотворчого мистецтва творчої педагогічної позиції в практику роботи вищої педагогічної школи.

Результати дослідження можуть бути використані викладачами психолого-педагогічних дисциплін для оновлення й збагачення змісту та вдосконалення навчально-методичного забезпечення навчальних дисциплін («Вступ до спеціальності», «Психологія» (розділ з педагогічної психології), «Педагогіка», «Історія педагогіки», «Педагогічна творчість», «Педагогічна майстерність»), а також при проведенні позааудиторних видів роботи зі студентами вищих мистецько-педагогічних закладів освіти, організації їх самостійної та самоосвітньої діяльності.

У першому розділі *«Науково-теоретичні основи формування творчої педагогічної позиції майбутніх учителів образотворчого мистецтва»* дисертанткою проведено ґрунтовний аналіз теоретичних основ формування творчої педагогічної позиції майбутніх учителів образотворчого мистецтва, охарактеризовано ключові поняття проблеми дослідження: «позиція», «педагогічна позиція», «творча педагогічна позиція майбутніх учителів образотворчого мистецтва»; розкрито зміст та структуру досліджуваного феномену.

Поняття *«творча педагогічна позиція майбутнього вчителя образотворчого мистецтва»* потрактовується у проведеному дослідженні як складне інтегративне динамічне особистісно-професійне новоутворення майбутнього вчителя образотворчого мистецтва аксіологічного характеру,

що зумовлює успішність професіоналізації його особистості, сприяє набуттю актуальних художньо-педагогічних компетенцій, забезпечує ефективність навчально-творчої діяльності студента та відображає його вироблену систему творчих ставлень до художньо-педагогічних явищ, до учнів, до себе та інших суб'єктів педагогічного процесу в єдності ціннісно-мотиваційних, змістово-когнітивних, творчо-операційних, особистісно-рефлексивних аспектів.

У другому розділі **«Методичні основи формування творчої педагогічної позиції майбутніх учителів образотворчого мистецтва»** обґрунтовано науково-педагогічне забезпечення формування творчої педагогічної позиції майбутніх учителів образотворчого мистецтва. На особливу увагу заслуговує представлена спроектована авторська організаційно-методична модель формування досліджуваного феномену у майбутніх учителів образотворчого мистецтва, як багатокomпонентна, цілісна та динамічна структура, яка складається з цільового, методологічного, змістово-процесуального та оцінно-результативного блоків і виступає експериментальним засобом оптимізації процесу професійної підготовки майбутніх педагогів-художників та підвищення його якості.

Науково-педагогічні підходи, сформульовані педагогічні принципи дали змогу окреслити сукупність педагогічних умов, що забезпечуватимуть ефективність формування творчої педагогічної позиції майбутніх педагогів-художників, а саме: 1) вироблення ціннісно-смиислового ставлення до творчої педагогічної позиції як чинника здійснення ефективної професійної діяльності; 2) створення творчого освітнього середовища; 3) стимулювання творчої активності та ініціативності шляхом залучення до різних видів навчально-творчої діяльності; 4) активізація рефлексії та саморефлексії власної творчої педагогічної позиції.

У третьому розділі **«Дослідно-експериментальна робота з формування творчої педагогічної позиції майбутніх учителів образотворчого мистецтва»** представлено критеріально-рівневий апарат дослідження відповідно до визначеної компонентної структури творчої педагогічної позиції майбутніх учителів образотворчого мистецтва – визначено та науково обґрунтовано *критерії та показники* її сформованості. Експериментально апробовано ефективність методики формування творчої педагогічної позиції майбутніх учителів образотворчого мистецтва на основі розроблених методичних основ; здійснено аналіз результатів експериментальної перевірки ефективності методичних основ формування творчої педагогічної позиції майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Імперативним елементом і організаційною основою дослідно-експериментальної роботи на всіх етапах формування творчої педагогічної позиції виступив навчальний курс «Педагогічна творчість».

У ході формування творчої педагогічної позиції майбутніх учителів образотворчого мистецтва дисертанткою було використано можливості позааудиторної роботи, а саме педагогічний клуб «Моя творча педагогічна позиція», у процесі діяльності якого особлива увага приділялася використанню активних групових методів та прийомів (сторітеллінг, імітаційно-ігрове моделювання, педагогічний кінозал, дискусія, дидактичні та рольові ігри тощо).

Визначені та науково обґрунтовані критерії та показники досліджуваного феномену зумовили визначення *рівнів сформованості* творчої педагогічної позиції майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, які характеризуються різним ступенем і характером прояву визначених критеріїв і показників: креативний (високий), оптимальний (достатній), адаптивний (середній), репродуктивний (недостатній).

Здійснена експериментальна перевірка ефективності розроблених методичних основ формування творчої педагогічної позиції майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі професійно-педагогічної підготовки засвідчила значну динаміку усіх показників її сформованості. В експериментальній групі зросла кількість респондентів з креативним (на 13,7%) та оптимальним (на 16,9%) рівнями сформованості творчої педагогічної позиції й, відповідно, зменшилась кількість студентів з адаптивним (на 22,0%) та репродуктивним (на 8,6%) рівнями, що дозволяє стверджувати про загальну позитивну динаміку сформованості творчої педагогічної позиції майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Повнота викладу в опублікованих працях наукових положень, висновків і рекомендацій

Результати дисертації достатньо повно висвітлені у 11 одноосібних публікаціях та 1 публікації у співавторстві, з них: 4 статті у вітчизняних фахових виданнях, 1 – у зарубіжному виданні, 7 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, 1 з них – у співавторстві, особистий внесок дисертанта в якій полягає в авторському визначенні змісту та структурних складових творчої педагогічної позиції майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Результати дослідження пройшли належну наукову апробацію. Зміст опублікованих статей відображає результати дослідження з достатньою повнотою. Анотація рецензованої дисертації відповідає чинним вимогам до оформлення анотацій дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня

доктора філософії. Зміст анотації ідентичний основним положенням дисертації й дає адекватне уявлення про загальну характеристику та структуру роботи, послідовність виконання дослідницьких завдань, отримані здобувачем висновки.

Стиль та мова викладених результатів дослідження

Дисертаційна робота характеризується науковим стилем викладення. Текст дисертації видається логічним та чітко структурованим, про що зокрема, свідчить узагальнення основних теоретичних положень у розроблених авторкою рисунках та таблицях.

Дотримання академічної доброчесності, відповідність анотації основним положенням дисертації

Об'єктивне оцінювання як тексту дисертаційної роботи, так і його результатів (висновків, пропозицій та рекомендацій) дає підстави стверджувати, що Лі Хан було *дотримано вимог академічної доброчесності* в повному обсязі.

Зокрема, анотація до поданої дисертації являє собою коротко та чітко викладену характеристику роботи, відображає мету наукової розвідки, новизну дисертації. Зміст анотації не містить інформації, яка була б відсутня у тексті дисертаційної роботи. Дисертанткою відповідним чином оформлені посилання на наукову літературу та нормативно-правові акти.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Оцінюючи загалом позитивно рецензовану дисертаційну роботу, вважаємо за доцільне зазначити, що в дослідженні є певні невикористані можливості й висловити кілька зауважень і побажань.

1. Обґрунтовуючи науково-педагогічне забезпечення процесу формування творчої педагогічної позиції майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, дисертантка виокремлює *особистісно-діяльнісний, компетентнісний, аксіологічний та креативний підходи*. На нашу думку, доцільно було б розглянути також можливості *синергетичного* підходу, що значно б збагатило результативність дослідження.

2. До показників творчої педагогічної позиції, які обґрунтовуються у поданій організаційно-методичній моделі формування творчої педагогічної позиції майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, варто було б врахувати *здатність до педагогічної імпровізації та художню інтуїцію*.

3. Робота написана грамотною та науковою українською мовою, однак в оформленні матеріалів дослідження дисертантці, на жаль, не вдалося

уникнути окремих мовностилістичних погрішностей, неточностей у використанні розділових знаків.

Також слід ретельніше оформити додатки згідно чинних вимог.

Висловлені зауваження мають дискусійний характер і не зменшують загальної позитивної оцінки дисертації та можуть розглядатися як побажання щодо удосконалення подальшого наукового пошуку. Проведене дослідження засвідчує належну наукову компетентність здобувачки, а також дає підстави оцінювати роботу як оригінальний і самостійно виконаний доробок.

Відповідність роботи встановленим вимогам до кандидатських дисертацій

Дисертація «Формування творчої педагогічної позиції майбутніх учителів образотворчого мистецтва» є завершеною науковою працею, в якій її авторкою, Лі Хан, отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має значення для розвитку професійної мистецько-педагогічної освіти.

Виконана дисертаційна робота відповідає порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 6 березня 2019 р. (зі змінами) та наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. (зі змінами), а її авторка Лі Хан заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри образотворчого мистецтва
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

О. Я. МУЗИКА

Підпис офіційного опонента засвідчую:

Ректор Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини,
доктор педагогічних наук, професор

О. І. БЕЗЛЮДНИЙ